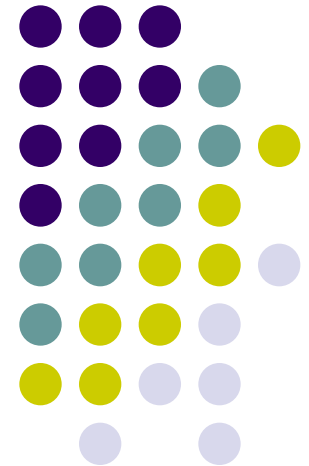

Етичні засади сучасного бізнесу

1. **Сутність та розвиток етики та моралі у суспільстві. Виникнення, поняття та сутність професійної етики.**
2. **Етика бізнесу як різновид професійної етики.**
3. **Ділова етика в бізнесі. Формування етики бізнесу як наукової дисципліни.**
4. **Сутність, значення та основні види етичних норм у ділових відносинах.**

Термін «етика»

походить від давньогрецького «ethos» (етос)

- **Етика** - уявлення про правильну або неправильну поведінку під час досягнення конкретної мети.
- **Етика** - набір моральних принципів і цінностей, які керують поведінкою людини чи групи людей, і визначають позитивні та негативні оцінки їхніх думок і дій.
- **Етика** - внутрішній кодекс законів, що визначає, як можна поводитися, а як не можна, які рішення можна приймати, а які ні, де проходить границя між добром і злом.

Відповідно до теорії Аристотеля:

- *етично* – вкладати в працю та отримувати з цього гроші
- *не етично* – давати гроші під відсотки

Приклади етичних норм в бізнесі

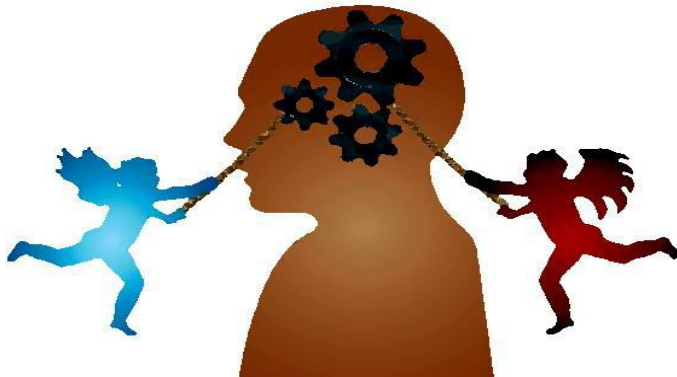
- **Античні цивілізації:** клятва Гіппократа, правила та норми торгівлі, вимоги обов'язкового дотримання угоди, морське право.
- **Середньовіччя:** усвідомлення князівством що підприємництво сприяє зміцненню держави, поняття «даного слова».
- **18 - 19 століття:** купецтво, купецькі гільдії і формування в них моральних норм ділового партнерства, суд совісті.
- **20 століття:** Національний етичний кодекс «Принципи ведення бізнесу» (розроблений вперше в історії у 1924 р. Комітетом по етиці бізнесу при Торговій палаті США). В кодексі зазначено, що в основі бізнесу лежить довіра, що впливає зі справедливих взаємин, ефективного надання послуг та взаємної вигоди.

Термін «мораль»: латинський аналог грецького слова «ethos» - це «moris» (моріс)

- **Мораль** – теоретична сукупність поглядів на мораль та моральність, моральні відношення, якості, діяльність людини; моральні принципи, норми і правила поведінки.
- **Мораль** - визначає цінності людини, регулює її поведінку з точки зору принципового протиставлення добра та зла.
- **Мораль охоплює** суспільство в цілому і вивчає такі поняття як чесність, справедливість, добропорядність, честь, гідність, любов тощо
- **Етика стосується** визначеної групи людей

Етика конкретної сфери діяльності – професійна етика

- Професійна мораль відображає особливості моральної свідомості, взаємовідносин, поведінки людей, які обумовлені специфікою професійної діяльності.

Професійна мораль потребує більш чіткого оформлення

Виникнення професійної етики

- Професійна етика - сукупність правил поведінки, за допомогою яких можна оцінити діяльність з точки зору таких цінностей, як справедливість, чесність, совість, гідність, людяність, чуйність тощо.

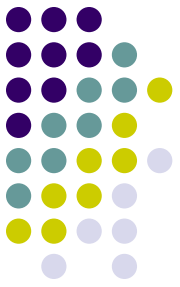
У професійній етиці фіксуються вже не стихійно сформовані моральні норми, а інституційні, свідомо сформовані професійно-етичні цінності.

Професійна етика інтегрує дві складові:

- Етика професійної групи - характеризує цінності, вимоги, норми і правила, які описують етику поведінки професійної групи як соціальної страти, і в цьому сенсі вона є складовою соціальної етики.

- Індивідуальна етика окремого працівника – характеризує вимоги до індивідуальних моральних якостей (моральності) представника певної групи, як умову його належної професійної діяльності.

Виділення особливих професійно-етичних норм,

в яких загальнолюдські принципи моралі конкретизуються відносно професійної діяльності,

обумовлене рядом факторів:

- своєрідність місця та діяльності професійного колективу в суспільстві
- специфіка особистих відносин в професійній діяльності
- підвищені моральні вимоги, особлива напруженість, складність реалізації етичних норм у певних професіях

**Кодекс етики
професійних
бухгалтерів та
аудиторів**

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ ЗОВНІШНЬОГО АУДИТОРА

ТЕСТ ДОТРИМАННЯ ПОЛІТИКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

№ а/п 1.	Зміст питання моніторингу	Варіант відповіді			При- мітки
		так	ні	інформа- ція від- сутня	
1	2	3	4	5	6
1.	Чи маєте Ви у власності акції або інші інвестиційні інструменти Клієнта?				
2.	Чи мають у власності ваші найближчі родичі акції або інші цінні папери Клієнта?				
3.	Вкажіть чи працювали Ви на об'єкті аудиту посадовою особою (Якщо так, вкажіть якою?)				
4.	Вкажіть чи займали Ваші близькі родичі на об'єкті аудиту посаду: • керівника; • працівника; • члена Наглядової ради.				
5.	Чи є у числі посадових осіб на об'єкті перевірки член родини або близький родич				
6.	Вкажіть, чи одержували Ви від Клієнта позики (кредити) або гарантії?				
7.	Вкажіть, чи одержували Ви від Клієнта подарунки або знаки гостинності суттєвої вартості?				
8.	Чи були домовленості із замовником про спільний бізнес та реалізацію його результатів на ринку з посиланням на обидві сторони?				

1	2	3	4	5	6
9.	Чи склалися угоди про поєднання частки бізнесу для виконання спільних господарських операцій?				
10.	Вкажіть, чи займалися Ви підготовкою у Клієнта вихідних даних, які в майбутньому будуть використовуватися для складання фінансової звітності чи інших записів, що становлять предмет перевірки?				
11.	Вкажіть чи надавали Ви Клієнту послуги, пов'язані з веденням бухгалтерського обліку, перевіркою податкового обліку, щодо фінансового планування, бюджетування? (Якщо так, вкажіть які?)				
12.	Вкажіть чи попередньо надавали Ви Клієнту послуги з постановки завдань з автоматизації обліку, розробляли чи адаптували типові програмне забезпечення з обліку та звітності? (Якщо так, вкажіть які?)				
13.	Чи маєте Ви суттєву частку у спільному підприємстві разом з Клієнтом?				
14.	Чи виконували Ви за дорученням Клієнта роль адвоката у судовій справі або при вирішенні спірних питань з третіми особами?				
15.	Чи здійснювали Ви або займалися публічно рекламуванням акцій, чи інших цінних паперів Клієнта, його бізнес-планів тощо?				

Дата тестування: «___» _____ 20__ р.

Підпис керівника аудиторської групи _____

Підпис протестованої особи _____

Директору
ТОВ «АУДИТОРСЬКА ФІРМА»

_____ [П.І.Б.]
від

_____ (посада, П. І. Б. співробітника)

ЗАЯВА ПРО НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

Цією заявою підтверджую, що я, _____

_____ прочитала і зрозуміла Кодекс етики професійних бухгалтерів Міжнародної федерації бухгалтерів, прийнятого Аудиторською палатою України в якості національного, у тому числі розділ 8 «Незалежність» та Кодекс етики ТОВ «Аудиторська фірма».

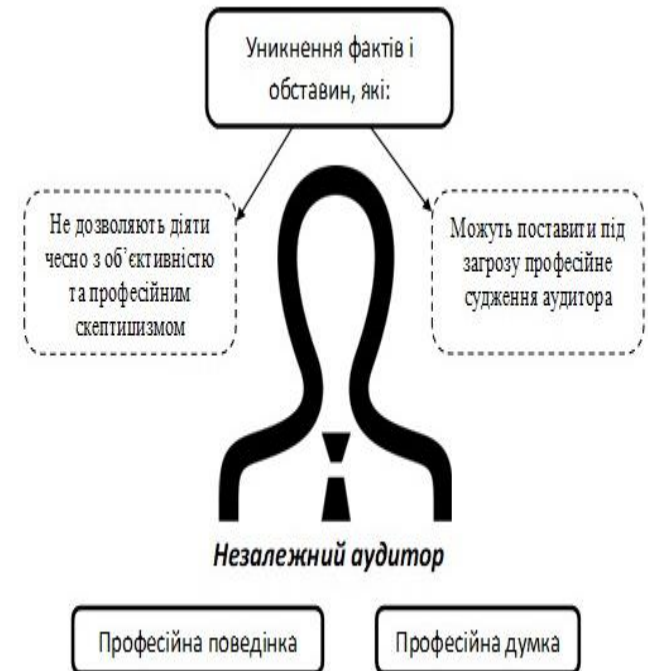
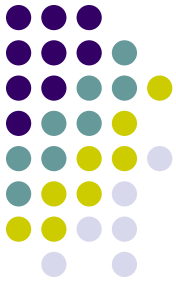
Підтверджую, що в теперішній час я не маю жодної зацікавленості у діяльності клієнтів ТОВ «Аудиторська фірма», яка не дивлячись на її реальні наслідки може бути признана несумісною з принципами чесності, об'єктивності і незалежності.

При призначенні мене у майбутньому на перевірки, заявляю, що маю зацікавленість (в результаті володіння акціями і/або наявності родинних стосунків у керівництві компанії) у діяльності наступних суб'єктів господарювання:

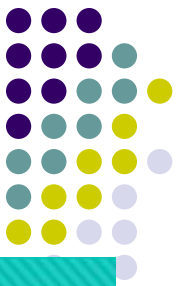
Під час моєї роботи на фірмі я зобов'язуюсь повідомляти директору фірми про всі події, які можуть вплинути на мою незалежність. Я визнаю, що будь-яке порушення незалежності являє собою «грубий проступок» за дисциплінарними процедурами фірми, передбачених Колективним договором та Кодексом законів про працю і розумію ступінь відповідальності за це.

Підпис: _____

Дата: _____

Етика бізнесу – різновид професійної етики

Етика і бізнес

Професійна етика

система моральних вимог до професійної діяльності людини

Етика ділових відносин

виникла на основі загальної трудової моралі

Етика бізнесу (підприємництва)

Етика менеджменту (Управлінська етика), етика ділового спілкування, етика поведінки та ін.

Етика бізнесу - використання етичних принципів до ділових ситуацій

- **Етика бізнесу** – ділова етика, що базується на чесності, відкритості, вірності даному слову, здатності ефективно функціонувати на ринку відповідно до чинного законодавства, встановлених правил і традицій.
- **Етика бізнесу** – система загальноетичних норм, правил поведінки суб'єктів підприємницької діяльності, їх взаємодії та спілкування.
- **Етика бізнесу** - правила і норми, що регулюють стосунки суб'єктів бізнесу.

- **Етика ділових відносин** – система знань про моральні аспекти ділових відносин
- **Етика ділових відносин** - визначає систему моральних цінностей, критеріїв та параметрів у відносинах між виробниками і споживачами, між організаціями, між організаціями та державою, в самих організаціях та ін.

- **Етика ділової поведінки** - передбачає дотримання у спілкуванні таких норм, як: ділова ввічливість, делікатність, тактовність, точність, обов'язковість, психологія грошей.
- **Етика ділової поведінки** - формує професійну репутацію, яку складно сформуванати, але дуже легко втратити.

- **Етика ділового спілкування** - цілісна система елементів, яка охоплює етичні норми та правила ділових взаємовідносин, знання й уміння, пов'язані з обміном інформацією, культуру мовлення, культуру поведінки, зовнішню культуру та етикет.
- **Етика ділового спілкування** - сукупність моральних норм, правил і уявлень, що регулюють поведінку і ставлення людей в процесі їх виробничої діяльності.

- **Етика менеджера** – сукупність норм і правил поведінки, які прийнято в діловому середовищі, яка полягає в оволодінні правил поведінки, що дозволяють ефективно вести суспільно-корисну діяльність при мінімальних витратах часу та нервової енергії.

- **Сучасний менеджер** повинен мати талант керівника, бути високо компетентним в організації виробництва, психологічно грамотним лідером колективу, володіти ґрунтовними управлінськими знаннями, високими моральними якостями.

Етичні типи підприємців та їх моральні цінності

Ставлення	"Акули"	"Дельфіни"
До людей	Люди, крім мене, в основному, погані; вони не цінують добро і розуміють тільки силу. Це об'єкти, які слід використовувати. Конкурент — мій ворог, якого слід усувати	Більшість людей гідні поваги і довіри. Добром можна досягти більше, аніж силою. Щирість і довіра — основа ділових відносин. Інших слід намагатися зрозуміти
До суспільства	Це — зібрання людей, одні з яких можуть бути мені корисними, інші — ні	Суспільство слід поважати, а законів дотримуватися
До себе	Я кращий за всіх	Я, загалом, непогана людина і гідна поваги
До світу і природи	Світ ворожий, реальними є лише матеріальні цінності. Від природи слід брати все, що можна	Світ чудовий, а життя — найбільше благо. Цінності існують не лише матеріальні, а й духовні. Природу слід берегти
До духовних цінностей	Може Бог і існує, але його закони і закони бізнесу — різні речі. Проте, вигідно мати репутацію людини віруючої	Є закони, які ми відчуваємо в собі: совість, співчуття до горя інших людей. Я знаходжу у вірі опору і підтримку, а допомагаю іншим тому, що цим самим допомагаю собі
До справи	Моя справа — основа моєї влади, засіб захисту від людей і суспільства	Моя справа — моє призначення, засіб самореалізації. Це можливість жити краще самому і допомагати в цьому іншим
До ризику	Визначається тільки співвідношенням між очікуваним прибутком і потенційною небезпекою	Визначається розрахунком довгострокових результатів, співвідношенням між очікуваним прибутком і небезпекою знищити діло, зашкодити іншим людям
До мети життя	Я живу для себе, щоб мати більше грошей, влади, все найкраще і жити якомога довше	Я живу, щоб зробити життя — своє та інших — кращим, щоб залишити добру згадку про себе, щоб мати можливість чесно дивитися людям у вічі і користуватися їхньою повагою
До засобів досягнення мети	Будь-який моральний вибір визначається тільки матеріальними результатами	Засоби вибираю такі, що відповідають закону і не суперечать моїм моральним принципам. Опора на свої сили і довіру до партнерів
До друзів і ворогів	Потенційно всі люди конкуренти у боротьбі за матеріальні блага, але з деякими можна тимчасово кооперуватися	Потенційно всі люди можуть бути партнерами у взаємовигідному співробітництві. Головний критерій вибору — ділова репутація, подібні ціннісні орієнтації

Ділова етика - система загальних етичних норм і правил поведінки суб'єктів ділового світу, їх спілкування і взаємодії

Ділова етика виявляється:

- **на мікро - рівні** — моральні відносини в організаціях
- **на макро - рівні** — моральні відносини між суб'єктами господарської діяльності при формуванні міжнародної політики та між державними органами всередині країни.

Ділова етика регулює відносини бізнесмена, підприємця, менеджера зі своїми партнерами, конкурентами, клієнтами, працівниками.

Використання принципів та норм ділової етики впливає на:

- **регулювання відносин між економічними суб'єктами ринку** - виконання сторонами контрактних зобов'язань, покриття збитків партнеру в разі заподіяння шкоди, запобігання порушень ділової практики та вільної конкуренції, додержання правил та норм, що стосуються реклами, використання товарних знаків та ін.
- **виконання норм та правил державного регулювання** - заходи контролю з боку держави за додержанням законодавства, стандартів, постанов та розпоряджень з конкретних питань підприємницької діяльності
- **регулювання відносин бізнесу із споживачами** - чесність та достовірність характеру реклами, задоволення вимог споживачів щодо кількості, якості, асортименту, новизни, технічних характеристик товарів, дотримання стандартів та вимог щодо сертифікації продукції та ін.
- **відносини бізнесу із суспільством** - рішення та дії підприємців, спрямовані на підвищення рівня життя як працівників організації, так і суспільства загалом
- **культуру ділового партнерства** - довіра, добропорядність, чесність, вміння тримати своє слово, виключення обману, безвідповідальності, зловживань довірою партнера, етичне ставлення підприємця до своїх працівників

Приклади недобросовісної конкуренції

Рекламний тролінг

Етика бізнесу – це ділова етика

- Етика бізнесу — досліджує особливості функціонування і розвитку моралі у сфері підприємницької (комерційної) діяльності та формулює для цієї сфери відповідні рекомендації.

- «Етика бізнесу є вивченням відповідності моральних норм людини діяльності та мети ділової організації. Вона не є простим набором певних моральних стандартів, а є інструментом аналізу і рішення проблем, які постають перед моральною людиною, що займається бізнесом» (Лора Неш, книга «Геть благі наміри», 1990 р.)

Етика бізнесу – синтез теорії етики (моралі), економіки, менеджменту та психології

Етику бізнесу прийнято розділяти на:

- **макро – етику** - розуміється та частина етики бізнесу, яка розглядає специфіку моральних відносин як між макро - суб'єктами соціальної і економічної структури суспільства (корпораціями, підприємствами, державою і суспільством в цілому), так і між його частинами
- **мікро – етику** – дослідження специфіки моральних відносин усередині корпорації (підприємства, організації), між корпорацією (підприємством) як моральним суб'єктом і її працівниками, а також утримувачами акцій

У міжнародній комерційній практиці, етика бізнесу - це сукупність норм і правил, розроблених і прийнятих на багатосторонній основі, які визначають відносини між господарськими суб'єктами різних країн, що виступають контрагентами в міжнародних угодах.

Дотримання міжнародних правил етики бізнесу - це:

- дотримання етичних стандартів, прийнятих у всьому світі
- урахування національної культури
- залучення місцевого персоналу
- підтримка країн, що розвиваються, шляхом розвитку фірм з міжнародними конкурентними стратегіями
- дотримання відповідальності між країнами в умовах вимушеного закриття підприємств

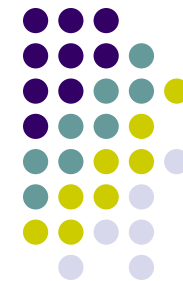

Можливі проблеми в етиці бізнесу:

- **Боязнь розкриття.** Ця проблема пов'язана з тим, наскільки далеко бізнесмен зайшов у своїй правдивості. Інколи виникає бажання сказати якомога менше правди, особливо якщо покупець чи партнер знає, що спитати.
- **Сутичка інтересів.** Конфлікт інтересів виникає, коли особисті інтереси вступають у протиріччя з інтересами організації, з якою людина, як очікується, повинна бути лояльною. Найкращим шляхом вирішення сутички інтересів є уникнення їх. Наприклад, не можна працювати одночасно в декількох конкуруючих фірмах.
- **Політична діяльність.** Цілі, що стоять за політичною діяльністю бізнесмена, є етичним питанням. Наскільки етично добиватись через правлячі кола отримання фінансових пільг для своєї фірми, вирішувати через депутатський корпус збільшення субсидій при зменшенні податкових відрахувань. Чи наскільки правильно добиватись отримання урядового контракту за обумовленою ціною, знаючи, що вітчизняні виробники можуть виконати цю ж роботу значно дешевше.
- **Людські взаємостосунки.** Етичні дилеми можуть спричинити необхідність ставитись до людини не тільки як до робочої сили. Припустимо, що зменшення обсягів продажу потребує звільнення 10% штату. Чи зробити це краще на основі останнього атестаційного випробування? Чи залишити посередню працівницю, яка утримує двох малолітніх дітей чи віддати перевагу неодруженому фахівцю? Чи буде справедливим залишити на роботі посереднього робітника - інваліда, а звільнити винахідника?
- **Обман організації.** Чи можна пробачити крадіжку своєму робітнику? Чи гарно телефонувати з особистих питань у робочий час? Чи етично зробити декілька копій з посібника доньці на копіювальній машині фірми? Чи можна взяти додому пачку паперу? Керівники підприємств схильні до більш критичного осудження оцінки подібних дій, ніж суспільство в цілому.

Види та засудження неетичних дій

№	Вид неетичної дії	Засудження працівника (%)	
		керівництвом	суспільством
1	Витрата 150 грн. на проїзд в таксі, коли можна було проїхати рейсовим автобусом.	76	52
2	Отримання агентом від продаж ящика горілки від постачальника в якості різдвяного подарунка.	75	29
3	Крадіжка попільнички з ресторану.	99	84
4	Крадіжка попільнички із офісу.	90	62
5	Замовлення дорогих страв з меню в разі сплати за обід підприємством.	23	29
6	Використання службового автомобілю у власних цілях.	20	25

Варіанти тиску, що змушує людей діяти аморально

- Відомчий тиск.

Лояльність наглядової установи – одне з джерел тиску.

Приклад.

Ви знаєте, що ваша організація навмисно вимикає обладнання по контролю за забрудненням оточуючого середовища, крім означених днів, коли інспектори технагляду перевіряють її.

Ви звернули увагу на це вашого керівника, який порадив вам займатися своїми справами, щоб не бути звільненим.

Чи могли б ви розповісти про цей негаразд, зателефонувавши в редакцію місцевої газети?

Чи в змозі ви ризикувати, щоб потім стати безробітним героєм?

Варіанти тиску, що змушує людей діяти аморально

- Тиск безпосереднього керівника.

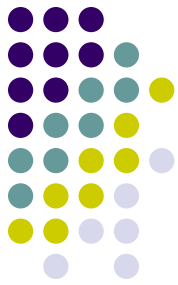
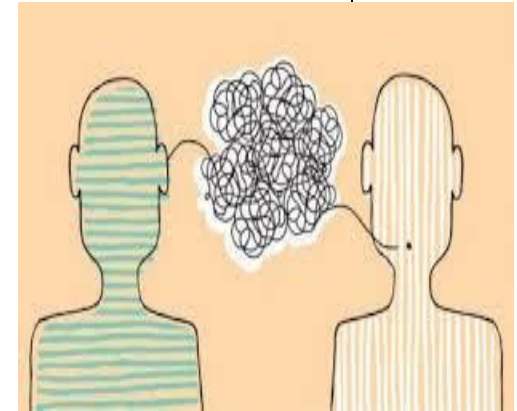
Працівники часто відчують тиск з боку свого начальника діяти неетично. Інколи вважається, що етична поведінка не може слугувати виправданням поганої якості роботи. Інколи працівника примушують працювати менш етично.

Приклад.

Ви підготували доповідну записку про небезпеку для здоров'я окремої продукції, що виробляється вашою організацією.

Ваш керівник, переглянувши доповідну, запропонував, щоб ви поки що не ставили це питання, оскільки він розраховує, що продукція буде з часом доопрацьована.

Щоб ви зробили в такому випадку?

Варіанти тиску, що змушує людей діяти аморально

- Тиск партнерів.

Найсильніший примус діяти неетично може надходити від колег.

Такий тиск може прийняти форму примушення викрадати ідеї в інших працівників або ж принижувати їхню роботу, щоб самому просуватися по службі.

У ситуаціях, коли така поведінка узвичаєна, дуже важко чинити якийсь опір.

***Відповідальність за ділову етику
починається з вищого керівництва!***

Етичні норми ділового спілкування проявляються у відносинах між:

- підприємством і соціальним середовищем
- окремими підприємствами
- керівником і підлеглими
- підлеглим і керівником
- людьми одного статусу

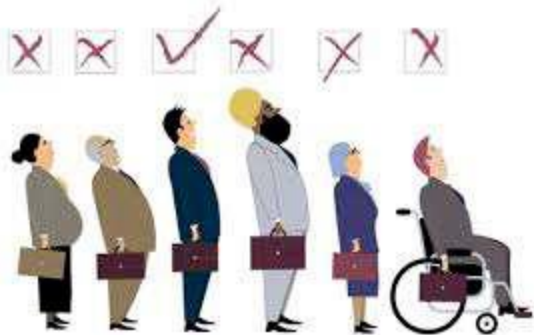

«Ставтеся до інших так, як ви хотіли б, щоб ставилися до вас».

Основні принципи етики ділового спілкування між працівниками однієї компанії

- **Етика ділового спілкування «зверху - вниз».**
Керівник прагне перетворити свою організацію в згуртований колектив з високими моральними нормами спілкування
- **Етика ділового спілкування «знизу - вгору».**
Етичні норми і принципи в діловому спілкуванні підлеглих з керівником.
- **Етика ділового спілкування «по горизонталі».**
Етичні норми і принципи в діловому спілкуванні між колегами.

Взаємини менеджера з клієнтами та партнерами по бізнесу

- **Менеджер** - суб'єкт, що здійснює управлінські функції; спеціаліст, який здійснює управлінську діяльність в економічних і виробничих структурах; людина, котра організує конкретну роботу певного числа працівників, керуючись сучасними методами.

Просування товару на ринок є одним з найважливіших обов'язків менеджера. Для того щоб успішно здійснювати його продаж, менеджер повинен розробляти стратегію спілкування та взаємодії з клієнтами.

Актуальність цієї проблеми зумовила появу нової концепції — *маркетингу взаємин з клієнтами*.

Дякую за увагу!

